

Lin Jammet: *Mr. and Mrs. Robert Andrews*, omkring 1975.

Dansk faghistorie i 90'erne

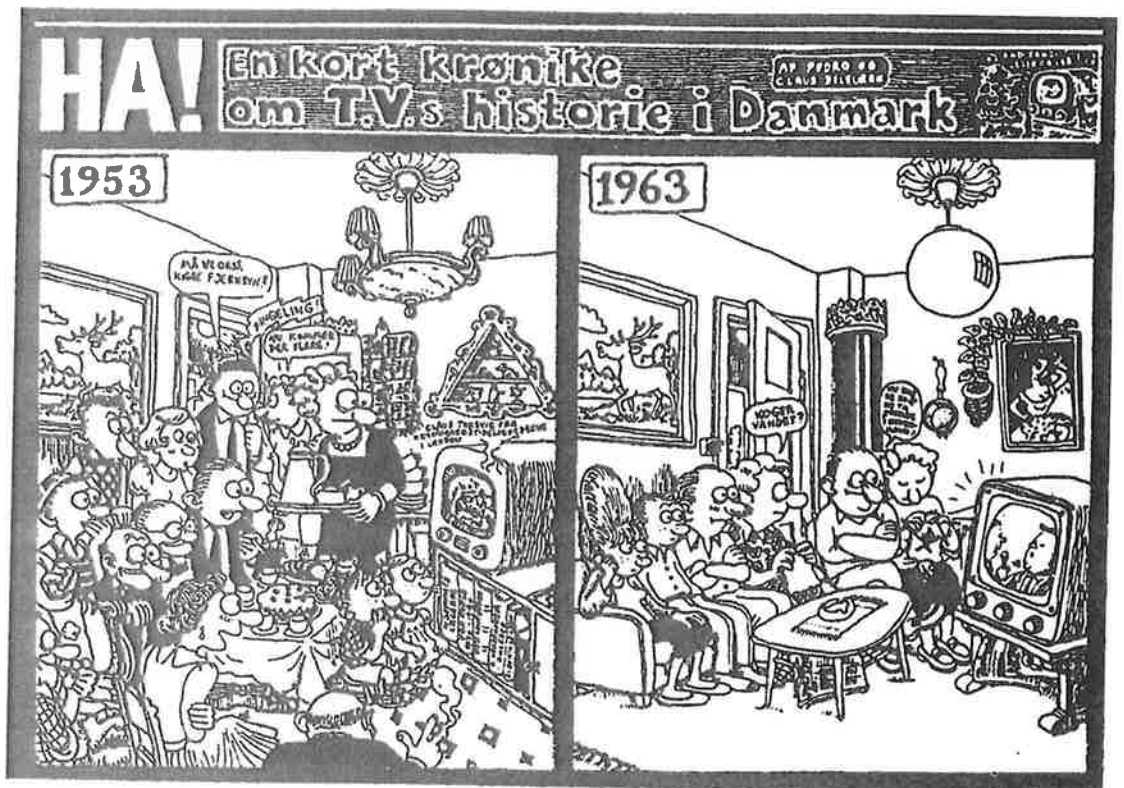
Bernard Eric Jensen, Claus Møller Jørgensen, Jens Chr. Manniche, Anne Sørensen og Kenn Tarbensen

Artiklen er identisk med den efterskrift, der afrundede 'Mangfoldighedens pris. Dansk faghistorie — en status', *Den jyske Historiker*, nr. 75-76, 1997. Den er skrevet af redaktionsgruppen, der bestod af de ovennævnte.

Dansk faghistorie er i dag en meget kompleks og flertydig størrelse. Der findes på nogle felter parallelle forløb og ensartede tilgange, men endnu mere manifesterer de mange forskelligartede og modsatrettede tendenser.

Der er dele af historikermiljøet, der forholder sig loyalt til de etablerede traditioner. Der holdes fast ved det kendte og velafprøvede især inden for det landbo-

historiske forskningsfelt, men samme tendens spores også i dele af den middelalder- og byhistoriske forskning. I andre dele af miljøet har man derimod kastet sig ud i en sand eksperimenteren. Det gælder et område som kvinde- og kønshistorien. Forsøg med at bruge anderledes tilgange kan her forklares med, at det drejer sig om et nyt forskningsfelt, hvor det bl.a. har været nødvendigt at inddrage kildemateriale af anden

art end det vanlige. Det gælder tillige et område som den komparative nationalstatsforskning. Her peges der imidlertid på, at den åbne og eksperimenterende holdning også har ført til, at væsentlige problemstillinger er blevet skubbet til side eller helt fortrængt. Der findes endvidere de felter, hvor konventionelle og innovative tilgange lever side om side i et uafklaret forhold, det gælder fx besættelsestidshistorien og den historiske biografi.

Den nationalstatslige rammetænkning er fortsat ganske udbredt inden for dansk faghistorie uden dog at indtage samme dominerende position som tidligere. Den har virket strukturerende ved valg og afgrænsning af forskningsobjekt, men der er flere, der peger på, at en nationalstatslig ramme er begyndt at fungere som en uhensigtsmæssig og snærende spændetrøje. Det gælder inden for såvel middelalderhistorien som velfærdsstatsforskningen, og inden for et felt som økohistorien kan en sådan ramme ligefrem til tider

blive modproduktiv. En nationalstatslig tænkning har ligeledes øvet en strukturerende indflydelse ved, at den har begrænset diskussionspartnerne til andre danske historikere, men også her findes der tydelige tegn på opbrud. Opbruddet kommer som følge dels af en øget internationalisering af forskningsdiskussionen, dels af en bevidst satsning på brugen af komparative analysemåder. Begge tendenser er så småt begyndt at gøre deres indtog inden for besættelsestidsforskningen, medens situationen i kvinde- og kønshistorien er den, at man her finder en markant internationalisering, men uden en tilsvarende statsning på det komparative perspektiv. Det har haft den konsekvens, at internationaliseringen ikke her har fremmet indsigten i det særegne danske/nordiske, men snarere ført til, at nationale forskelle bliver skubbet i baggrunden eller helt fortrængt.

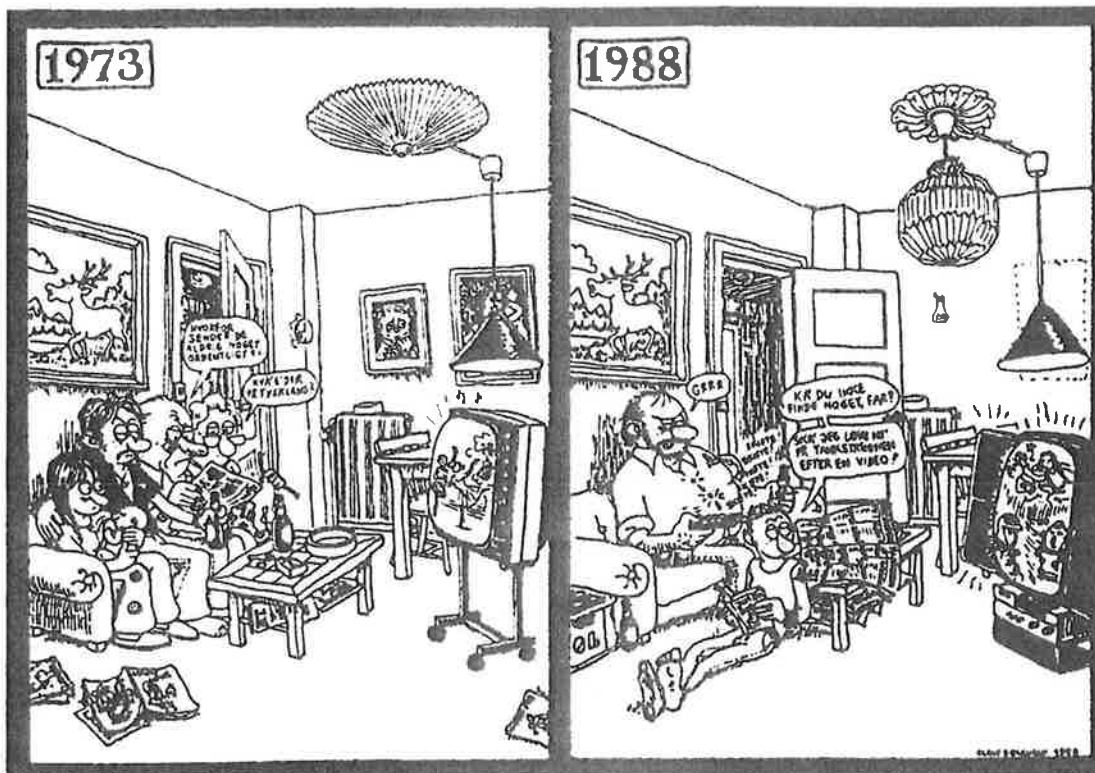
Der findes betydelige forskelle i synet på historiefagets brugsfunktioner. Et politisk-kulturelt engage-

NOTER

nr. 134, september 1997

HISTORIELÆRERFORENINGEN
FOR GYMNASIET OG HF

ment spiller en fremtrædende rolle i dansk hellenisme- og europaforskning, og i den findes der følgende ikke alene en diskussion af og stillingtagen til fortidige forhold, men også en forholde sig til tidens store stridsspørgsmål. Der findes felter, hvor spørgsmålet om historieforskning skal kunne inddrages i nutidens kampe og konflikter er omstridt — det er situationen inden for kvinde- og kønsforskningen. Der findes felter, hvor en meget engageret historieforskning lever side om side med en lærd og 'værdifri' forskning, men uden at konflikten bliver taget op til debat — det er situationen inden for dansk økohistorie. Der findes felter, hvor danske faghistorikere i praksis holder liv i myter af betydning for vigtige erhvervsgrupper, selv om de egentlig er helt på det rene med, at myterne er falske — det er tilfældet med landbohistorien. Og der findes forskningsfelter, der tidligere indtog en fremtrædende plads i samtidens debatter, men hvor faghistorikere mere og mere har distanceret sig fra den

løbende kulturdebat og den læge læser — det er tilfældet med dansk middelalderhistorie.

Dansk faghistorie er i dag et mere mangfoldigt og sammensat fag, end det var for 100, 50 eller 25 år siden. Det er til dels en følge af den meget betydelige vækst i faghistorikernes antal. Væksten har stået på gennem hele århundredet, men har især været bemærkelsesværdig igennem de sidste tre årtier, og situationen er nu den, at det overvældende flertal af alle danske faghistorikere er nulevende. Men det mangfoldige og sammensatte må imidlertid også ses som en følge af den måde, faghistorien har vokset sig stor på.

Tilvækst og fragmentering har i praksis gået hånd i hånd. Det skyldes ikke blot, at det har været fristende at argumentere for en udvidelse og udvikling af faget ved at pege på en række hidtil oversete niches og bindestregkombinationer. En sådan strategi har formentlig fået yderligere vind i sejlene, fordi situationen

længe har været den, at der har manglet en mere overordnet refleksion over og diskussion om, hvad der udgør faghistoriens kerne og kendetegn. En betydelig del af væksten er derfor sket gennem øget specialisering og fragmentering, og i dag flourerer nichedannelser og bindestregshistorie som ingensinde før. Nichedannelse og bindestregshistorie har imidlertid skabt et alvorligt strukturproblem for faget. Det dukker op, når de i praksis bliver sig selv nok — altså når de ikke kommer ud af busken og klart tilkendegiver, på hvilke punkter de mener, at deres eksistens kræver en revision eller omkalfatring af fagets mere overordnede rammer. I så fald er de ikke med til at udvikle og berige faget, men blot med til at fremme dets fragmentering.

I formel henseende har dansk faghistorie en identitet, idet der findes en række uddannelser, der har ret til at kalde sig 'videregående historicuddannelser'. De har flere fællestræk og fungerer i praksis som kvalificerende til bestemte stillinger i dagens danske samfund. Men det er vanskeligt med udgangspunkt i foreliggende studieordninger at sige noget rimeligt substantielt om fagets opgaver og kendetegn.

De foreliggende forhold i faget har dannet grobunden for den mangfoldighed, der findes i dag, og frodigheden er afgjort et gode. Samtidig er der dog et par spørgsmål, der melder sig. Hvilke konsekvenser har det, når det alene bliver den frodige mangfoldighed, der kommer til at tegne faget? Har det uforvarende ført til en tilstand, der kan karakteriseres som 'en babylonsk forvirring'? Vi lægger ikke op til, at den nuværende mangfoldighed skal søges begrænset gennem forsøg på at ensrette faget. Det vil hverken være muligt eller ønskværdigt. Vi ønsker derimod at få peget på det problem, at hvis mangfoldigheden får lov til at stå alene og dermed i praksis bliver enerådende, er man landet i en situation, hvor historiefaget de facto er begyndt at gå i opløsning. Og det er et problemkompleks, som det bestemt er værd at overveje og diskutere.

Der findes frugtbare momenter i fagets nuværende tilstand, men der er også tendenser til noget, der kan gå hen og blive en fatal fejludvikling. Skal en sådan undgå, vil det i hvert fald forde, at dansk faghistorie ikke alene bliver kendetegnet ved sin frodige mangfoldighed, men også ved at være et kommunikations- og diskussionsfællesskab — altså et sted, hvor der løbende føres en engageret og kvalificeret debat om,

hvad der er historiefagets kerne og kendetegn. Hvis dansk faghistorie ikke kun skal have en identitet af navn, men også af gavn, er det vigtigt at få identificeret de udfordringer, der i den kommende tid bør sættes på fagets dagsorden. Vi vil derfor afslutningsvis komme med et bud på nogle dagsordenspunkter.

Havde man i 1930erne eller 1960erne bedt danske faghistorikere om at identificere, hvad de så som fagets særkende som videnskab, ville de fleste uden tvivl have peget på kildekritikken. Kristian Erslevs *Historisk Teknik* (1911) udgjorde dengang et fælles referencepunkt og en fælles faglig norm. I 1990erne kan man sikkert stadig finde faghistorikere, der også ville pege på kildekritikken, hvis de blev stillet samme spørgsmål, men procentvis ville det dreje sig om betydeligt færre, og de ville givetvis ikke afgive deres svar med samme selvsikre overbevisning som tidligere. Det skyldes især to forhold.

Siden Erslevs tid har faget levet med en dobbeltbevidsthed. Man har vidst, at kildekritikken er et omdrejningspunkt i den faglige identitet, men også været på det rene med, at den egentlig kun vedrører en meget begrænset del af den faghistoriske arbejdsproces. Der har imidlertid været tider, hvor man i praksis glemte det med kildekritikkens begrænsning — der blev i hvert kun gjort få forsøg på at få analyseret og tematiseret de andre dele af processen. Men i den senere tid synes bøtten at være vendt. I dag er bevidstheden om kildekritikkens begrænsninger særdeles udbredt — ja, den er blevet så manifest, at den virker lammende på faget. Det er i hvert fald sådan, at arbejdet med at videreudvikle den historiske metode-lære er gået helt i stå i løbet af de sidste 10 til 15 år.

Det andet forhold vedrører de erkendelses- eller videnskabsteoretiske traditioner, kildekritikken i praksis har været associeret med. I en dansk sammenhæng har det været reglen snarere end undtagelsen, at den har været mere end 'ringforlovet' med et empiristisk eller positivistisk videnskabsbegreb — det er tydeligt hos metodikere som Kristian Erslev, Erik Arup, Aksel E. Christensen, Niels Skyum-Nielsen og Benito Scozza. I en tid, hvor mange opgiver en empiristisk afspjellingstænkning og i stedet begynder at betragte menneskelig erkendelse som en dynamisk og konstruktiv aktivitet, er historisk kildekritik kommet i en vanskelig og prekær position. I en dansk sammenhæng er der kun få faghistorikere, der sætter spørgs-

let et mere kritisk og reflekteret forhold til de fremstillingsformer, det benytter sig af.

Især et felt som den historiske biografi viser, at faghistorikere er ved at udvikle en genrebevidsthed og er begyndt at genoverveje forholdet mellem kunst og videnskab. Arbejdet inden for dette felt lægger tillige op til at få set nærmere på subjektets rolle såvel i historiske forløb som i forsknings- og fremstillingsprocessen. Hele biografidiskussionen har dermed peget på vigtigheden af at få gennemtænkt forholdet mellem form og indhold i en historieskrivning. Når det drejer sig om at bearbejde spørgsmålet om historie som tekst/litteratur, har faghistorikere givetvis meget at lære af folk fra nabofagene. Men de har også den mulighed at gå 150, 100 eller 75 år tilbage i tid, og de vil da finde, at problemkomplekset tidligere indtog en central plads i fagets selvrefleksion — men det var den del af arvegodset, der mere eller mindre gik i glemmebogen i forbindelse med de stort stillede forsøg på at få faget videnskabeliggjort fra 50erne til 70erne.

Hvis man i 1930erne havde bedt danske faghistorikere om at gøre rede for fagets socio-kulturelle brugsfunktioner, ville de fleste have svaret, at det efter bedste evne skulle indgå i — som det blev sagt — “det levende Livs Tjeneste”. Var samme spørgsmålet blevet stillet igen i 1960erne, ville deres svar have været mere ambivalente og splittede. Nogle ville holde fast i forestillingen om, at faget havde en række politisk dannende funktioner, som det skulle udfylde i samfundet, andre ville derimod afvise et sådant synspunkt med den begrundelse, at det var uforeneligt med et

tidssvarende syn på videnskab. I 1990erne står faget fortsat splittet på dette punkt. Splittelsen kan måske endog siges at være endnu mere udtalt, end den var for 30 år siden. Dengang var der i hvert fald ingen faghistorikere, der placerede sig selv, deres personlige liv og kampe centralt i deres faglige arbejde, således som det nu sker.

Spørgsmålet om historiefagets socio-kulturelle brugsfunktioner er ikke kun væsentligt, fordi det vedrører en vigtig konflikt- og brudflade i nutidens danske faghistorie. Det må også overvejes, hvis man ønsker at få afklaret, hvor et fag egentlig henter sin dynamik og livskraft fra. I 1930erne var historiefaget alt for lille til, at det kunne fungere som en afsondret og selvtilstrækkelig profession, men der var heller intet ønske om at være noget sådant, fordi de fleste historikere var på det rene med, at fagets hentede en afgørende del af sin livskraft fra samspillet med samtidens konflikter og udfordringer. I 1990erne er situationen en anden. Ekspansion og internationalisering har skabt en situation, hvor historiefaget i praksis godt kan fungere som en adskilt og isoleret subkultur uden megen kontakt med, hvad der foregår i det omgivende samfund. Og det forhold sætter sit præg på fagets dagligdag og virksomhed. Men det er tvivlsomt, om et fag som historie kan fastholde sin vitalitet gennem længere tid uden at få tilført inspiration og kraft udefra. Det er i hvert ikke vanskeligt at eftervise, at megen god og perspektivrig historieforskning har hentet meget af sin dynamik og drive i konfrontationen med tidens store stridsspørgsmål.